

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології

ПРОГРАМА
вступних випробувань до аспірантури
зі спеціальності 035 – філологія
Предметний напрям - класичні мови,
окремі індоєвропейські мови
(давньогрецька, латинська мови)

Затверджено
на засіданні Вченої ради
Інституту філології
Протокол № ____ від _____ 2017 р.

Голова Вченої ради _____ *проф. Семенюк Г.Ф.*

Затверджено
на засіданні кафедри
загального мовознавства, класичної філології
та неоеллінстики
Інституту філології
Протокол № 9 від 14 березня 2017 р.
завідувач кафедри загального мовознавства,
класичної філології та неоеллінстики

_____ *проф. Голубовська І.О.*

1. Давньогрецька мова.

I. Історія давньогрецької мови та історична діалектологія

1. Періодизація історії грецької мови. Історія грецької писемності та алфавіту.
2. Основні фонетичні закони давньогрецької мови.
3. Основні діалекти давньогрецької мови, їх локалізація та найважливіші літературні пам'ятки.
4. Жанрові діалекти: епічний (Гомерівський діалект), хорової та елегійної лірики. Явище аттикізму.

II. Морфологія

1. Артикль, його походження, відмінювання. Категорія означеності/неозначеності. Субстантивація. Граматичні категорії іменника. Система відмін. Універсальні для усіх трьох відмін правила наголошування.
2. Граматичні категорії прикметника. Класифікація та відмінювання прикметників у звичайному ступені. Утворення та відмінювання ступенів порівняння прикметників. Ступені порівняння прислівників.
3. Система займенника.
4. Граматичні категорії дієслова. Тематична та атематична дієвідміни.
5. Формотворення слабких і сильних часів.
6. Формотворення головних та історичних часів у індикативі.
7. Формотворення та семантика кон'юнктива. Формотворення та семантика оптатива.
8. Формотворення та семантика неособових дієслівних форм: інфінітив, дієприкметник, дієслівний прикметник.

III. Словотвір

1. Префіксація в системі імені та дієслова. Залежність дієслівного керування від полісемії префіксів.
2. Словоскладання та його принципи (копуляція, субординація). Морфонологічні засоби композиції. Наголос у композитах.

IV. Синтаксис

1. Значення часів у дійсному способі. Значення часів у кон'юнктиві, оптативі, імперативі, інфінітиві та дієприкметнику. Функції кон'юнктива та оптатива у незалежних реченнях.
2. Синтаксичні конструкції *accusativus cum infinitivo / nominativus cum infinitivo* та *accusativus cum participio / nominativus cum participio*.
3. Дієприкметник (*participium*): *attributivum, praedicativum, coniunctivum, absolutum*. *Genetivus absolutus, accusativus absolutus, nominativus absolutus*.

4. Узгодження підмета і присудка. Явища еліпсису, пролепсису, геліксису.
5. Послідовність вживання способів у підрядних реченнях (consecutio modorum). Attractio modorum.
6. Види умовних та допустових періодів (realis, eventualis, potentialis, irrealis). Змішані періоди.

V. Антична риторика

1. Фігури слова (анафора, епіфора, симплока, антиметабола, поліптотон, гомеоптотон, омеотелевтон, паралелізм, хіазм, синатреза, гіпербатон, градація та інші). Фігури думки: (вигук, апострофа, риторичне запитання, корекція, антитеза, оксиморон, апосіопеза, зевгма та інші).
2. Тропи (метафора, персоніфікація, метонімія, сінекдоха, антономазія, перифраза, уподібнення, літота, гіпербола, алегорія, іронія та інші).

Тексти для читання

- Гомер “Іліада” (1 книга) та “Одіссея” (6 книга).
Елегійна лірика: Тіртеї, Солон, Мімнерм, Архілох.
Монодичний мелос: твори Сапфо, Алкея, Анакреонта.
Есхіл “Семеро проти Фів”, Евріпід “Медея”, Софокл “Антігона” (фрагменти).
Ксенофонт “Анабазис. Книга 1”.
Геродот «Історії». Книга 4. «Мельпомена».
Демосфен “Про вінок”.
Платон. “Апологія Сократа”, “Бенкет”.
Аристотель “Поетика”.
Новий Завіт.

Література

Основна література

1. Звонська Л.Л. Давньогрецька мова: Підручник. – К.: Вид. центр КНУ, 2007. – 712 с.
2. Звонська Л. Л. Історія грецької мови : Підручник. – К. : Вид. центр КНУ, 2011. – 384 с.
3. Славятинская М.Н. Учебник древнегреческого языка. – М., 1996. – Т.1-2.
4. Соболевский С.И. Древнегреческий язык: Учебник. – М., 1948. — 614 с.
5. Шантрэн П. Историческая морфология греческого языка / П. Шантрэн; пер. со второго фр. изд., прил. и предисл. Я. М. Боровского. – Москва : URSS, 2010. – 336 с.

- Schwyzler Ed. Griechische Grammatik. B.I Allgemeiner Teil. Lautlehre, Wortbildung und Flexion; 2 Aufl. München: C. Beck, 1953. - XLII+242 s.; Griechische Grammatik / Hrsg. von A. Debrunner. B. II. Syntax und syntaktische Stilistik. – München: C. Beck, 1950. – XXII+714 s.

Додаткова література

- Белов А. М. Древнегреческая и латинская просодика : мора, ударение, ритмика : автореферат дис. ... доктора филологических наук : 10.02.20, 10.02.14 / Белов Алексей Михайлович; [Место защиты: Ин-т языкознания РАН]. – М., 2011. – 35 с.
- Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь. – С.-П., 1899, 5-е издание 1899, репринт 1991. – 694 с.
- Древнегреческо-русский словарь. Сост. И.Х.Дворецкий: В 2 т. - М., 1958.
- Звонська Л. Л. Генеза парадигми темпоральності у давньогрецькій мові : Моногр. / Л. Л. Звонська. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2005. – 257 с.
- Козаржевский А.Ч. Учебник древнегреческого языка. – М., 1975. – 408 с.
- Николаев А. С. Индоевропейские акцентно-аблаутные парадигмы и их отражение в древнегреческом языке : автореферат дис. ... кандидата филологических наук : 10.02.20 / Ин-т лингвист. исслед. РАН (СПб). – Санкт-Петербург, 2006. – 26 с.
- Kühner R. Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache. Teil 1. Abt. I. — Hannover und. Lpz.: Verl. der Hahnschen Hofbuch, 1869. – 976 S.
- Kühner R. Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache. Teil 2. – Hannover und. Lpz.: Verl. der Hahnschen Hofbuch, 1904. – 714 S.
- Palmer L.R. The Greek Language. London: Faber, 1979. – 360 p.

2. Латинська мова.

I. Історія латинської мови

- Місце латинської мови в індоєвропейській сім'ї мов. Періодизація історії латинської мови.
- Письмова і народно - розмовна латинська мова (*sermo vulgaris*). Середньовічна латина і латинська літературна мова після падіння Західної Римської імперії.
- Латинський алфавіт і його походження. Характер і місце латинського наголосу.

4. Основні закони історичної фонетики: закон ротацізму, асиміляція і дисиміляція, спрощення груп приголосних, позиційні зміни голосних, синкопа й апокопа, гаплогія, анаптикса.

II. Морфологія

1. Граматичні категорії іменника. Розподіл іменників за п'ятьма відмінами, відмінювання іменників. Особливості відмінювання іменників грецької відміни.

2. Граматичні категорії прикметника Прикметники I, II і III відмін, парадигми відмінювання. Ступені порівняння прикметників: суфіксальні (суплетивні) й описові (аналітичні).

3. Граматичні категорії займенників. Відмінювання займенників.

4. Розряди числівників: кількісні (*cardinalia*), порядкові (*ordinalia*), розділові (*distributiva*), прислівникові (*adverbia*). Утворення кількісних числівників. Відмінювання кількісних, порядкових, розділових числівників. Особливості узгодження числівників з іменниками. Римські цифри. Римський календар.

5. Загальноіндоєвропейські категорії дієслова. Утворення форм часів системи інфекта та перфекта дійсного способу. Утворення форм часів кон'юнктива та імператива.

6. Неособові форми у системі латинського дієслова: *infinitivus* (інфінітив теперішнього, минулого, майбутнього часів), *participium* (дієприкметник теперішнього часу активного стану, минулого часу пасивного стану, майбутнього часу активного стану), *supinum*, *gerundium*, *gerundivum* та їх відмінювання. Відкладні і напіввідкладні дієслова (*verba deponentia et semideponentia*). Суплетивність основ окремих латинських дієслів.

7. Неправильні дієслова: *fiō*, *fero*, *eo*, *volo*, *nolo*, *malo*, *edo* і похідні від них. Відмінювання дієслова *esse* і похідних від нього. Дієслова з дефектною парадигмою: *odi*, *coerē*, *aiō*, *memini*, *inquam*. Безособові дієслова.

8. Описове дієвідмінювання (*coniugatio periphrastica*) в активному і пасивному станах.

III. Словотвір

1. Прості і складні слова (*verba simplicia et composita*). Основні способи словотвору в латинській мові: афіксація (префіксація, суфіксація), словоскладання, конверсія. Основні види конверсії: субстантивація, ад'єктивація, адвербіалізація.

2. Запозичення. Запозичення з переосмисленням. Створення нових термінів на базі латинських і грецьких коренів і словотворчих префіксів. Латинська фразеологія (прислів'я, приказки, сентенції, крилаті вислови).

IV. Синтаксис

1. Відносно-часове значення інфінітивних форм. *Accusativus cum infinitivo*. *Nominativus cum infinitivo*. Можливості переходу між цими зворотами.

2. Герундій, його співвідношення з інфінітивом. Іменні та дієслівні синтаксичні риси герундія. Аблатив герундія. Герундив. Атрибутивне, предикативне, апозитивно-предикатне вживання герундива. Безособові конструкції з герундивом.

3. *Supinum I*. Способи вираження мети в латинській мові. *Supinum II*. *Participia*, їх відносно-часове значення. Атрибутивне, предикативне, апозитивно-предикатне вживання дієприкметників. *Participium coniunctum*. *Ablativus absolutus* з дієприкметником та без дієприкметника.

4. Функції кон'юнктива в незалежних реченнях: для вираження волі і бажань - *coniunctivus hortativus*, *imperativus (iussivus)*, *prohibitivus*, *optativus*; для вираження припущення і можливості - *coniunctivus concessivus*, *dubitativus*, *potentialis*.

5. Вживання часів і способів у підрядних реченнях. Паратаксис і гіпотаксис, їх зв'язок зі стилем мовлення. *Consecutio temporum*. Непряме питання. Непряма мова. Оформлення головних та підрядних речень у непрякій мові (*accusativus cum infinitivo* та кон'юнктив у непрякій мові). Займенники в непрякій мові.

6. Підрядні умовні речення (зі сполучниками *si*, *nisi*, *ni*). Умовний період. *Casus realis*; *casus potentialis*; *casus irrealis*; мішані випадки. Часи індикатива й кон'юнктива в умовних періодах. *Accusatio modi* (уподібнення способів).

V. Античне віршування

1. Основні символи та позначення, які використовуються у метриці. Поняття стопи. Види стоп. Поняття розміру, арси, тези, вірша, строфи, анакрузи, цезури.

2. Основні поетичні розміри. Структура та жанри поетичних творів, написаних дактилічним гекзаметром та елегійним дистихом.

Тексти для читання

Гай Валерій Катулл. Ліричні вірші до Лесбії (V, VIII, LXXXVII, LXXXV);

епіграми.

Вергілій «Буколіки» (I еклога), «Геогіки» (Пролог I, 1-5; II, 490-540), «Енеїда» (Пролог, I, 1-53; II, 40-56; IV, 1-38).

Горацій «Ямбічні пісні» (IV, VII, IX); «Пісні» (I, III, IV).

Тіт Лівій «Про заснування Риму» (I, II).

Овідій «Метаморфози» (I, 89-150).

Корнелій Тацит «Історія» (Передмова, I 1, 1-3, 2).

Йордан «Хроніка» (V, 4).

Григорій Турський «Історія франків» (II, 27, 31)

Симон Пекалід «Про острозьку війну» (I, II)

Іван Домбровський «Дніпрові камени».

Феофан Прокопович «Похвала Дніпру».

ЛАТЕРАТУРА

Основна література

1. Антична література. Навчальний посібник для студентів вищих навч. закладів/ За ред.. В. М. Миронової. – К. : Либідь, 2005. – 480 с. (наук. редак.).
2. Боровский Я.М., Болдырев А.В. Учебник латинского языка. – М., 1975. – 479с.
3. Добиаш-Рождественская О. И. История письма в средние века: монография/О.И.Добиаш-Рождественская. – М.: "Книга",1987. – 318 с.
4. Дрбоглав Д.А. Учебное пособие по средневековой латыни. Издательство Московского университета, 1993. – 144 стр.
5. Корольова Н. В. Синтаксис латинської мови. Практична частина. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. – 273 с.
6. Латинский язык / Под ред. В.Н. Ярхо и В.И. Лободы. – М., 1983. – 319 с.
7. Соболевский. Грамматика латинского языка. Учебник. – М.: Лист Нью, 2003. – 432 с.
8. Малинаускене Н. К. Введение в историю латинского языка (классический период). – М.: ГЛК Ю. А. Шичалина, 2006. – 271 с.
9. Нидерман М. Историческая фонетика латинского языка. – М.: УРСС, 2004. – 190 с.
10. Таривердиева М.А. От латинской грамматики к латинским текстам. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 176 с.
11. Тронский И.М. Историческая грамматика латинского языка. – М., 1960.

12. Фёдорова Е. В. Введение в латинскую эпиграфику: учебное пособие/Е.В.Фёдорова. – М.:Издательство Московского университета, 1982. – 254 с.
13. Чернюх Б.В. Исторична граматика латинської мови. – Львів, 2008.
14. Широкова А. В. От латыни к романским языкам. – М.: Добросвет, 2005. – 221с.
15. Яковенко Н.М., Миронова В.М. Латинська мова. – Львів, 2010.
16. Эрну А. Историческая морфология латинского языка. М.:Едиториал УРСС, 2010. – 312 С.
17. Leonhardt Jurgen. La grande histoire du Latin. Des origines a nos jours / Jurgen Leonhardt. – Paris:CNRS Editions, 2010. – 382 p.

Додаткова література

18. Багатомовний юридичний словник-довідник/ І.О. Голубовська, В.М. Шовковий, О.М. Лефтерова та ін.; відп. ред.. І.О. Голубовська, І.Ю. Штиченко. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 543 с.
19. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. – М., 1986.
20. Петрученко О. Латинско-русский словарь. – М., 1994.
21. Подосинов А.В., Белов А.М. Русско-латинский словарь. – М., 2000.
22. Українсько-давньогрецько-латинський словник : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2010. – 273 с.